

Předmluva

Ivan Foletti

V rámci našeho post-positivistického vnímání vědy je otázka osobního dialogu mezi badatelem a předmětem jeho bádání skoro tabu. Kdokoliv se ale pohroužil alespoň na chvíli do historiografie, dějin svého oboru, ví, že schopnost studovat nezávisle na své historicitě, na dobovém kontextu, ale také na svých láskách, je do jisté míry nemožné. Moderní vědec se samozřejmě snaží ze všech sil o dosažení „objektivity“, historiograf ale ví, že tato bitva je předem prohraná. Že každý krok, jako i samotná snaha o absolutní nezávislost myšlení, je vždy determinován, kontaminován světem, ve kterém badatel žije, a jeho osobností. Proto bych rád na úvod věnoval několik řádek autorce této knihy, kterou laskavý čtenář právě otevírá, a zamyslel se na tím, proč právě její osobnost, její schopnosti a konečně její příběh přispěly k napsání této naprosto výjimečné publikace.

Samozřejmě není možné – a asi by to ani nebylo vhodné – vyprávět zde celý příběh Zuzany Frantové. Chtěl bych ale upozornit na to, že kromě neobyčejné inteligence, píle a nadání pro studium dějin umění má Zuzana Frantová, řečeno s mírnou nadsázkou, skoro celý, neskrývaný „druhý život“. Dříve, než začala svá studia na Filozofické fakultě, se totiž Zuzana vyučila keramičkou, jako řemeslník potom řadu let působila a svůj kruh a svou pec úplně neopustila ani od doby, kdy se stala profesionální badatelkou. Z pohledu tržní ekonomiky asi její podnikání nezanechalo velkou stopu, z pohledu její formace – a nyní na tuto formaci nahlížím instrumentálně z pohledu dějin umění – je ale tento „druhý život“ pro knihu, kterou držíte v rukou, naprosto zásadní.

Příběh bádání o Diptychu z pěti částí – které Zuzana Frantová velmi přesně a elegantně popisuje v první kapitole své práce – je založen na tradici studií slonoviny na pomezí dvou historických škol: boloňské a berlínské. Nejdůležitější studie, které byly Diptychu věnovány, pochází z pera Giuseppe Boviniho, zakladatele moderní „ravennské školy“ na univerzitě v Bologni, a Wolfganga Fritze Volbacha, asi největší autority pro studium pozdněantické a raněstředověké slonoviny ve 20. stol. Oba tito významní badatelé se ale na slonovinové reliéfy dívali především – nebo pouze? – jako na etapu v dějinách vývoje slonovinové řezby v Ravenně. Jejich přístup byl tedy do velké míry formalistický a opomíjel centrální dekorace obou částí diptychu zhotovených z příhrádkového emailu. Přesně v tomto bodě vstupuje do debaty historicita Zuzany Frantové, která se jakožto historik umění

– řemeslník – na každý předmět dívá nejdříve z pohledu techniky, řemeslné praxe a materiality. Její pozornost tedy okamžitě přitáhly právě kritikou opomíjené šperky zhotovené technikou *cloisonné*, jejichž studiem se jí podařilo to, oč se bez valného výsledku snažily předchozí generace badatelů, jasná datace a lokalizace studovaného artefaktu. To, co předchozí historiografie navrhovala na základě velmi problematických formálních srovnání, dokázala autorka na základě technických a historických informací. Epicentrem její reflexe se stala na jedné straně řemeslná produkce a na straně druhé struktura a možnost existence specializované dílny, která takto kvalitní artefakt mohla vytvořit. Nebudu zde předjímat autorčiny závěry, ale touto svou snahou o pochopení techniky a dílenské a řemeslné produkce pozdněantických šperkařů Frantová doslova mění historiografii.

Její práce se ale nezastavuje pouze na této úrovni: tentokrát již klasickou ikonologickou analýzou a na základě erudované práce s texty církevních otců, především Lva I. Velikého, dělá Zuzana Frantová ze zajímavého artefaktu základní kámen vizuální debaty o Chalcedonském koncilu. Z Ravenny tak tvoří místo recepce římských schémat a ze slonoviny dělá médium vhodné pro skutečnou propagandu. Autorka se konečně také zabývá otázkou funkce velkých slonovinových diptychů. Její návrh považovat je za luxusní liturgické předměty dodává celé práci nádech revolučnosti. Ve velmi syntetické formě, v rozsahu několika desítek stran, totiž Zuzana Frantová nejen zcela přesvědčivě vysvětluje předmět svého studia, ale doslova otevírá novou kapitolu bádání o pozdní antice *tout court*.

Osobní příběh, erudovaná práce a metodologická zralost se tak synergicky setkávají v této drobné knize. Svou kvalitou a inovativním přístupem z ní dělají důležitý nástroj pro budoucí studia. Z její autorky – jedná se o její první monografii – potom činí jeden z velkých příslibů našeho oboru obecně a brněnské školy dějin umění konkrétně. Zuzana Frantová totiž touto knihou pouze otevírá svou soustavnou práci o Ravenně, *sedes imperii*, a pomyslně tak po bezmála stoleté pauze navazuje na muže, který stál, byť nepřímou, u založení Semináře dějin umění v Brně, Vojtěcha Birnbauma, autora knihy *Ravennská architektura: její původ a vzory* (1916).